

Heidi Sandholm

**Palveluopas peruspalvelukuntayhtymä Selänteen lapsiperheiden
perhepalveluista**

Opinnäytetyö

KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Tammikuu 2012

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Ylivieska	Aika Tammikuu 2012	Tekijä/tekijät Heidi Sandholm
Koulutusohjelma Sosiaaliala		
Työn nimi Palveluopas peruspalvelukuntayhtymä Selänteen lapsiperheiden perhepalveluista		
Työn ohjaaja Leena Raudaskoski		Sivumäärä 30
Työelämäohjaaja Heleena Talala, peruspalvelukuntayhtymä Selänne		
<p>Opinnäytetyö tehtiin Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen järjestämän Lapsen hyvä arki -hankkeen kautta. Tilaajana oli Peruspalvelukuntayhtymä Selänne. Työn aiheena oli luoda Selänteen peruspalvelukuntayhtymän tarjoamista perhepalveluista opas lapsiperheiden käyttöön. Tavoitteina oli selkeän ja perhelähtöisen oppaan laatiminen sekä hyvän teoriapohjan luominen.</p> <p>Opinnäytetyö oli toiminnallinen opinnäytetyö. Sen teoriapohjan muotoutumisen apuna käytettiin 2000-luvun lähteitä niin Internetistä kuin kirjallisuudestakin. Palveluopas puolestaan muotoutui yhteistyössä Selänteen peruspalvelukuntayhtymän esimiesten kanssa.</p> <p>Opinnäytetyön lopputuloksena syntyi toimiva opas Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen tarpeisiin. Opas esitteli lyhyesti kaikki tarjolla olevat perhepalvelut sekä yhteystiedot niitä hoitaviin toimipisteisiin ja sen työntekijöihin. Samalla valmistuneen opinnäytetyön teoriaosuus syventyi tarkemmin oppaassa esiintyneisiin palveluihin. Se myös avasi palvelujen käyttöä ja niihin liittyviä lakeja.</p> <p>Sekä palveluopas että opinnäyteraportti tuottivat halutun lopputuloksen, ja saavuttivat niille asetetut tavoitteet. Selänteen peruspalvelukuntayhtymä sai tarvitsemansa oppaan ja työn tekijä löysi paljon uutta tietoa tulevaisuuttaan varten.</p>		
Asiasanat Lapsiperhe, palveluopas, perhepalvelut.		

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Ylivieska	Date February 2012	Author Heidi Sandholm
Degree programme Social Services		
Name of thesis Information leaflet on the family services available in the area of Selänne municipal coalition for providing basic services.		
Instructor Leena Raudaskoski	Pages 30	
Supervisor Heleena Talala, Peruspalvelukuntayhtymä Selänne		
<p>The thesis was made for the project Lapsen hyvä arki, arranged by the social welfare center of expertise of Northern Finland. The practical part of the thesis was commissioned by Selänne municipal coalition for providing basic services. The subject of the thesis was to make a information leaflet for families with children about the available family services in Selänne. The goal was to create a clear and family oriented information leaflet and provide good theoretical foundations of the subject.</p> <p>The thesis was a practical work oriented thesis. The theoretical framework was based on sources of both the internet and literature published after the year 2000. The information leaflet itself was formed in co-operation with the managers of Selänne.</p> <p>As the result of the thesis, a functional information leaflet filling the needs of Selänne was created. The leaflet presented briefly all the available family services and contact information of the people involved in providing the services. The theory part of the thesis described more thoroughly the family services, the use of these services and the laws related to them.</p> <p>Both the information leaflet and the thesis report achieved the goals that were set. Selänne got the information leaflet they needed and the writer of the thesis found a lot of new information and acquired skills for the future.</p>		
Key words Family with children, family services, service information leaflet.		

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
3 LAPSIPERHEIDEN PERHEPALVELUT	6
4 NEUVOLA	8
4.1 Lait neuvolatyön takana	9
4.2 Äitiysneuvola	10
4.3 Lastenneuvola	11
5 VARHAISKASVATUS	14
5.1 Päivähoitolaki ja vasu – varhaiskasvatusta ohjaavat tekijät	14
4.3 Päiväkotihoito	16
4.4 Perhepäivähoito ja ryhmäperhepäivähoito	17
4.5 Erityisvarhaiskasvatus	18
4.6 Avoin varhaiskasvatus: Kerhotoiminta sekä leikkikenttätoiminta	19
4.7 Kunnallisen päivähoidon vaihtoehdot	20
4.7.1 Yksityinen päivähoito	20
4.7.2 Lasten hoidon tuet	21
5 LASTENSUOJELU	22
5.2 Perhetyö	23
5.2.1 Lastensuojelun perhetyö	23
5.2.2 Lapsiperheiden kotipalvelu	24
6 TERAPIAT JA KOLMANNEN SEKTORIN PALVELUT	25
6.1 Perheneuvolapalvelut	25
6.2 Puheterapia	26
6.3 Kolmannen sektorin palvelut	26
7 TUTKIMUSPROSESSI, OPAS JA POHDINTA	27
7.1 Prosessi opinnäytetyön takana	27
7.2 Tavoitteiden toteutuminen ja pohdinta	28
LÄHTEET	31

1 JOHDANTO

Perhepalvelut ovat tärkeässä asemassa nyky-yhteiskunnassa. Perheiden sisältä löytyy mitä erilaisimpia ongelmia, ja niihin täytyisi löytää ratkaisuja mahdollisimman pian. Perhe ei kuitenkaan aina itse tiedä, mitä palveluja kunnilla on tarjota. Opinnäytetyöni lähti liikkeelle tarpeesta saada selkeyttä kaikkiin niihin palveluihin, joita perheillä on mahdollista saada.

Opinnäytetyöni aiheena on sähköisen palveluoppaan laatiminen lapsiperheiden palvelukokonaisuudesta Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen lapsiperheiden käyttöön. Opinnäytetyön taustalla ja alullepanijana on Lapsen hyvä arki -hanke. Opinnäytetyön tavoitteena on tehdä opas, joka on tarpeeksi selkeä ja käytännönläheinen antaakseen hyötyä lapsiperheille. Työni keskittyy nimenomaan selkokieliisyyteen ja perhelähtöisyyteen. Tämän lisäksi tavoitteena ja tarkoituksena on kirjoittaa opinnäytetyön teoriaosuus, joka antaa perusteet palveluoppaalle sekä avaa oppaassa olevia käsitteitä laajemmin. Henkilökohtaisena tavoitteenani on oppia lisää perhepalveluista ja saada varmuutta omaan ammatillisuuteeni ja asiantuntijuuteeni.

Opinnäytetyökseni kehitin palveluoppaan, joka jakaa tietoa perhepalveluista. Palveluopas on apuväline perheille, jotka tarvitsevat työvälinettä löytämään tarvitsemansa palveluviidakosta. Alussa käsittelen palveluoppaan lähtökohtia ja tavoitteita. Myös tarve, toiveet ja odotukset tulevat ilmi ensimmäisestä kappaleesta.

Toinen kappale avaa käsitteen ”lapsiperheiden perhepalvelut”. Käsite pilkotaan kahteen osaan jotka määritellään mahdollisimman tarkaksi. Ensin määritellään lyhyesti käsite lapsiperhe, jonka jälkeen keskitytään tarkemmin perhepalvelun käsitteeseen. Näiden määrittelyjen jälkeen tehdään yhteenveto siitä, mitä käsite lapsiperheiden perhepalvelut tarkoittaa.

Seuraavissa luvuissa puolestaan käsitellään erilaisia perhepalveluita. Tällaisia palveluita ovat esimerkiksi neuvolapalvelut, varhaiskasvatuspalvelut sekä lastensuojeluun liittyvät palvelut. Pyrin vastaamaan kysymyksiin ”mitä palveluita Selänteen alueella tarjotaan?”, ”missä niitä

tarjotaan?” ja ”miksi niitä on tarjolla?”. Kysymyksen ”miksi” taustalta löytyy palveluita ohjaavia lakeja ja perusteita.

Viimeisessä luvussa käsitellään prosessia opinnäytetyön ja palveluoppaan rakentamisen takaa. Kerron työstämisen vaiheista ja kuvailen ajatuksiani eri vaiheissa. Viimeisessä luvussa pohditaan myös työn tuloksia ja tavoitteiden täyttymistä. Työelämän palaute on apuna tavoitteiden täyttymisen arvioinnissa. Arvioin lisäksi oppaan käytettävyyttä ja tarkoituksenmukaisuutta. Koetan myös arvioida omaa tyytyväisyyttäni lopputulokseen.

2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT

Palveluoppaan taustalla on Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen luoma Lapsen hyvä arki –hanke. Hanke toteutettiin 1.3.2009–31.10.2011. Se sai rahoituksensa sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön Kaste-ohjelmasta, ja on osa laajempaa Pohjoisen alueen Kaste-hankekokonaisuutta (PaKaste). Lapsen hyvä arki -hankkeessa kehitettiin lapsiperhepalveluita Pohjois-Pohjanmaan Koillismaalla sekä Kallion ja Selänteen peruspalvelukuntayhtymissä. Painopiste hankkeessa oli varhaiskasvatuspalveluiden sekä moniammatillisten ja monitoimijaisen yhteistyökäytäntöjen kehittämisessä. (Lapsen hyvä arki –hanke 2011.)

Lapsen hyvä arki -hankkeen tavoitteena oli luoda toimivia lasten ja perheiden hyvinvointia ja varhaista tukea palvelevia yhteistyö- ja kumppanuusmalleja eri toimijoiden välille. Hankkeen päätavoitteena oli lasten ja perheiden hyvinvoinnin edistäminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen sekä lasten ja perheiden palvelujen laadun ja vaikuttavuuden parantaminen. Tähän liittyen tavoitteena olivat (1) moniammatillisen kumppanuuden edistäminen, yhteisten moniammatillisten toimintamallien ja verkostojen kehittäminen ja vahvistaminen lasten ja lapsiperheiden palvelujen tarjoajien välille; (2) varhaisen tunnistamisen ja tukemisen edistäminen sekä lasten eri elämän piireissä tapahtuvan kasvatuksellisen vuorovaikutuksen ja vanhemmuuden tukeminen; (3) lasten ja perheiden palveluissa työskentelevän henkilöstön ammatillisen osaamisen kehittäminen; (4) kuntien ja muiden tahojen välisen yhteistyön ja yhteisen työn tapojen vahvistaminen lasten ja lapsiperheiden palveluissa asiakkaan osallisuus huomioiden sekä (5) tutkimuksen, koulutuksen ja käytännön työn välisen yhteyden kehittäminen. (Lapsen hyvä arki –hanke 2011.)

Työn tilaaja on Selänteen peruspalvelukuntayhtymä. Peruspalvelukuntayhtymä Selänne on Haapajärven ja Pyhäjärven kaupunkien sekä Kärsämäen ja Reisjärven kuntien perustama kuntayhtymä, joka on aloittanut toimintansa vuoden 2010 alusta. Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen tehtävänä on tuottaa terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä ratkaisuja alueensa asukkaiden hyvinvoinnin ja elinympäristön turvallisuuden tukemiseksi. Kaikessa toiminnassa - sekä päätöksenteossa että palveluissa - edistetään kuntalaisten hyvinvointia, terveyttä ja

omatoimisuutta. Selänteen arvoina ovat oikeudenmukaisuus, asiakaslähtöisyys, inhimillisuus sekä tuloksellisuus. Selänteen visioksi vuoteen 2015 on asetettu, että Selänne on yhtenäinen kuntayhtymä, jolla on yhteinen tahto toteuttaa perustehtävänsä sekä kyky että halu sopeutua ja ennakoita tulevaa. (Peruspalvelukuntayhtymä Selänne 2011.)

Selänteen peruspalvelukuntayhtymä tilasi oppaan Lapsen hyvä arki -hankkeelta, sillä vasta perustetussa peruspalvelukuntayhtymässä ei ollut vielä palveluopasta helpottamassa lapsiperheiden arkea. Kuntien sisällä oli kyllä ollut omia oppaita, mutta nyt tarvittiin yksi yhteinen palveluopas, joka yhdistäisi koko Selänteen tarjoamat lapsiperheiden perhepalvelut.

Odotuksena hankkeelta minulle oli sujuva yhteistyö sekä kehityksellinen ote. Selänteen odotuksena minua kohtaan oli hyvä ja toimiva lopputulos, jonka avulla peruspalvelukuntayhtymän perheet saivat helpotusta tiedonhakuun. Omia toiveitani projektille olivat joustavuus, sulavuus, käytännöllisyys sekä mahdollisuus saada apua sekä hankkeelta että Selännteeltä.

Prosessin tuloksena syntyi sekä palveluopas peruspalvelukuntayhtymä Selänteen tarpeisiin, että toiminnallinen opinnäytetyö teoriapohjaksi työlle. Toiminnallisella opinnäytetyöllä tarkoitetaan työtä, jossa on kaksi osaa: toiminnallinen osuus eli produkti sekä prosessin dokumentointi ja arviointi eli opinnäyteraportti. Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisessa kentässä käytännön toiminnan ohjeistamista ja opastamista sekä toiminnan järjestämistä ja järjeistämistä. Tekeminen ja kirjoittaminen ovat vuorovaikutuksessa työn alusta loppuun saakka. (Vilkkä & Airaksinen 2003.)

Opinnäytetyön tavoitteena on olla mahdollisimman selkeä sekä vastata palveluopasta lukiessa herääviin kysymyksiin, kuten mitä palveluita tarjotaan ja miksi niitä on tarjolla. Sen tavoitteena on avata palveluoppaassa mainittuja asioita ja tuoda teoriaa ilmiöiden taustalle. Palveluoppaan tavoitteena puolestaan on tuoda helpotusta niiden lapsiperheiden elämään, joille saattaa tuottaa hankaluuksia saada tarvitsemaansa tietoa. Kaikkialla ei kuitenkaan palveluoppaita kunnan tai kuntayhtymän tarjoamista palveluista ole, vaan tietoa asiakkaille antaa palveluohjaaja. Tätä kutsutaan palveluohjaukseksi.

Käsitteenä palveluohjaus tarkoittaa sekä asiakastyön menetelmää että palveluiden yhteensovittamista organisaatioiden tasolla. Yksilökohtainen palveluohjaus on siis sekä käytännön työmenetelmä että hallinnollinen järjestelmä. Palveluohjauksen käytäntö on sitä konkreettista työtä, jossa palveluohjaaja suunnittelee yhteistyössä asiakkaan kanssa tälle parhaiten sopivan yksilökohtaisen palvelusuunnitelman ja toteuttaa sitä. Palveluohjaus on työmenetelmä, jolla kootaan palvelut asiakkaan tueksi ja lievennetään palvelujärjestelmän hajanaisuuden haittoja. (Suoranta 2004.)

Työssä mukana on palveluohjauksellinen lähtökohta, sillä opas osaltaan kokoaa palvelut asiakkaan tueksi ja helpottaa oikean palvelun löytämistä. Sen käyttö tulee paljon halvemmaksi kuin varsinaisen palveluohjaajan käyttö, ja jättää palveluohjaajalle enemmän aikaa keskittyä haastavampiin tapauksiin.

3 LAPSIPERHEIDEN PERHEPALVELUT

Käsite ”lapsiperheiden perhepalvelut” voi olla hieman hämärä tai toisaalta äärimmäisen laaja. Jotta ymmärtäisimme täysin käsitteen sisällön, täytyy meidän pilkkoa se osiin ja avata käsitettä sana kerrallaan. Ensin totean sanan ”lapsiperhe” merkityksen, jonka jälkeen keskityn aukaisemaan käsitettä ”perhepalvelu”.

Lapsiperheeksi määritellään perhe, jossa on vähintään yksi alle 18-vuotias lapsi (Perheen määritelmä 2011). Perhepalvelut taas tarkoittavat perheille tarkoitettavia aineettomia tuotteita, joiden tehtävä on tukea sosiaalista selviytymistä. Palveluissa on aina kysymys suhteesta, joka voi rakentua joko asiakaslähtöisesti tai palvelujärjestelmälähtöisesti. Palvelulla tarkoitetaan tiettyä tavoitteellista toimintaa tai hyödykettä, jota yksi toimija tarjoaa tai osoittaa toiselle. Laajemmin ottaen palveluihin kuuluvat kaikki tarpeiden tyydyttämiseksi ja ongelmien ratkaisuksi tarjottavat ihmisten toimet, keinot ja välineet. Nykyisiin hyvinvointipalveluihin kuuluvat myös perhetyöntekijöiden valmius sekä kyky vastata asiakkaiden tarpeisiin ja odotuksiin ottamalla asiakas mukaan palvelun tarjoamisen prosessiin. (Leppiman 2010, 49-52.)

Perhepalvelut jaetaan tavoitteita soveltaviin ja ajallisesti rajattuihin palveluihin, joita ovat esimerkiksi vertaistuki ja neuvonta. Toiseksi erotetaan pitkäkestoiset tukipalvelut, kuten kotihoito sekä edunvalvonta. Kolmantena ovat erityispalvelut, kuten perhekodit ja sosiaalinen kuntoutus. (Leppiman 2010, 52.)

Perhepalvelut ovat toimintoja, jotka ovat tarjolla asiakkaalle rajoitettuna aikana ja tietyssä paikassa. Ne eivät ole pitkäkestoista perhetyötä. Perhepalveluita tarjottaessa on vaikea taata tasalaatuisuutta, koska palvelun laatu riippuu työntekijöistä, heidän tiedoistaan, taidoistaan, motivaatiostaan ja herkkyydestään. Kuitenkin laadun olisi oltava palvelutoiminnassa keskiössä. (Leppiman 2010, 52-53.)

Lapsiperheiden perhepalvelut ovat siis yksinkertaisemmillaan jonkin tahon, esimerkiksi kunnan, tarjoamia palveluita perheille, joissa on lapsia.

Tässä työssä lapsiperheiden perhepalveluilla tarkoitetaan nimenomaan peruspalvelukuntayhtymä Selänteen alueensa perheille tarjoamia perhepalveluita. Tällaisia palveluita ovat muun muassa neuvolapalvelut, varhaiskasvatuspalvelut sekä lastensuojelu.

4 NEUVOLA

Neuvola on yleisnimitys terveydenhuoltopalveluista, jotka keskittyvät syntyvän ja alle kouluikäisen lapsen ja tämän perheen terveyden ja kehityksen seurantaan, vanhempien lastenhoidolliseen opastukseen sekä lapsen ja vanhempien välisen vuorovaikutuksen tukemiseen. Neuvolatoiminta on keskeinen osa ehkäisevää kansanterveystyötä. Neuvolatyöllä edistetään yksilön, perheen ja alueen terveyttä neuvomalla ja tukemalla sekä lisäämällä vaihtoehtoja ja voimavaroja. Neuvolapalvelut ovat maksuttomia oman kunnan raskaana oleville naisille ja lapsivuoteisille äideille, isille sekä vastasyntyneille lapsille. (Hakulinen-Viitanen, Pelkonen & Haapakorva 2005.)

Vaikka neuvolapalveluilla yleiskielessä ymmärretäänkin yleensä vain terveystieteiden osana toimivat äitiys- ja lastenneuvolapalvelut, katsotaan neuvolapalveluiksi myös ehkäisy- ja perhesuunnitteluneuvola, koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto sekä aikuisneuvola. (Hakulinen-Viitanen ym. 2005.) Palveluoppaassani syvennyttään ja opinnäytetyöni aiheena tarkastellaan vai näitä perinteisiä äitiys- ja lastenneuvolapalveluita, sillä ainoastaan ne liittyvät oleellisesti lapsiperheiden perhepalveluihin.

Vuosittain äitiysneuvolapalveluita käyttää noin 56 000 odottavaa naista puolisoineen, lastenneuvola puolestaan palvelee noin 278 000 perhettä. Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut tavoittavatkin lähes kaikki lasta odottavat ja alle kouluikäisen lapsen perheet. (Hakulinen-Viitanen ym. 2005.) Neuvolatyön kehittämisestä vastaa Sosiaali- ja terveysministeriö. Kunnat vastaavat neuvolatoiminnan järjestämisestä. (Neurolat 2011.)

Neuvolatyö on lapsiperheen perhepalvelu, sillä siinä tarjotaan palvelua kunnalta asiakkaalle eli perheelle, jossa on tai johon on tulossa lapsi tai lapsia. Selänteen peruspalvelukuntayhtymässä neuvolapalveluja tarjotaan jokaisen kunnan alueella. Vaikka kunnat ovat liittyneet peruspalvelukuntayhtymään, on itse palvelu pysynyt samanlaisena. Ajanvaraukset neuvolapalveluiden tutuille terveydenhoitajille tapahtuvat entiseen tapaan joko puhelimitse tai käyntien yhteydessä.

Neuvolapalveluissa Selänteellä lähtökohtana on yksilöllinen ja asiakaslähtöinen palvelu, jossa perheen arjessa selviytymistä, hyvinvointia ja vanhemmuutta tuetaan tarpeen mukaan (Neuvolapalvelut 2011).

4.1 Lait neuvolatyön takana

Neuvolatyö mainitaan kansanterveyslaissa, joka astui voimaan vuoden 2006 alussa. Lain mukaan kunnat on veloitettu tarjoamaan neuvolapalveluita asukkailleen. Tarkemmin neuvolan toimintaa säättää valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta. Tämän asetuksen tarkoituksena on varmistaa, että lasta odottavien naisten ja perheiden sekä alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä terveysneuvonta ja terveystarkastukset ovat suunnitelmallisia, tasoltaan yhtenäisiä ja yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottavia kunnallisessa terveydenhuollossa. (Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 28.5.2009/380.)

Asetus määrää kunnan kansanterveystyöstä vastaavan viranomaisen hyväksymään yhtenäisen toimintaohjelman neuvolatyölle. Toimintaohjelma on laadittava yhteistyössä sosiaali- ja opetustoimen kanssa. Asetuksessa neuvotaan myös neuvolatoiminnan sisältöihin liittyviä asioita, kuten äidin ja sikiön terveydentilan tutkimista sekä perheen hyvinvoinnin selvittämistä. Asetus myös määrää kunnat tarjoamaan neuvolavastaanottoja tietyin väliajoin. (Valtioneuvoston asetus... 28.5.2009/380.) Kunta voi toki järjestää neuvolatarkastuksia useamminkin, mutta vähintään niin, kuin laissa on määrätty.

4.2 Äitiysneuvola

Äitiysneuvolan tehtävänä on edistää raskaana olevan naisen, sikiön ja vastasyntyneen lapsen ja koko lasta odottavan perheen terveyttä ja hyvinvointia. Äitiysneuvolassa seurataan raskauden etenemistä, äidin ja syntyvän lapsen vointia sekä ehkäistään ja hoidetaan sairauksia. Neuvolan tuki suunnataan koko perheelle. Huomiota kiinnitetään parisuhteeseen ja vanhemmuuteen, johon olennaisena osana kuuluu isän rooli ja vastuu vanhempana. Neuvola tukee vanhempia valmistautumaan vanhemmuuteen ja lapsen tuomiin muutoksiin perheessä sekä edistää terveellisiä elintapoja. Neuvolassa tulevat vanhemmat saavat myös tietoa erilaisista yhteiskunnan tarjoamista palveluista, kuten äitiysavustuksesta ja kodinhoitoavusta. (Hakulinen-Viitanen ym. 2005; Neuvolat 2011.)

Äidille tarjotaan normaalisti sujuvan raskauden aikana neuvolassa 11-15 tarkastusta terveydenhoitajan ja lääkärin vastaanotolla. Neuvolatoimintaa säätelevän asetuksen mukaan odotusaikana järjestetään yksi laaja terveystarkastus, jossa arvioidaan molempien vanhempien hyvinvointia ja tuen tarpeita. Neuvolakäynneillä seurataan raskauden etenemistä, ja pulmien ilmetessä äiti lähetetään jatkohoitoon. Äidille tarjotaan mahdollisuus valtakunnallisen seulontaohjelman mukaisiin raskauden aikaisiin sikiön kromosomi- ja rakennepoikkeavuuksien seulontoihin. Ensimmäistä lasta odottavan tai ensimmäisen lapsen saaneen perheen luokse on järjestettävä vähintään yksi kotikäynti. Lisäksi ainakin ensimmäistä lasta odottavalle perheelle on järjestettävä moniammatillisesti toteutettua perhevalmennusta. (Hakulinen-Viitanen ym. 2005; Neuvolat 2011.)

Terveydenhoitaja on perhevalmennusten keskeinen toteuttaja. Hänen lisäksi perhevalmennukseen osallistuvat usein psykologi tai muu asiantuntija kuten fysioterapeutti, Kelan edustaja, perhetyöntekijä, kummikätilö, seurakunnan edustaja tai hammashoitaja. Lääkäri ja sosiaalityöntekijä osallistuvat harvoin perhevalmennuksen toteuttamiseen. Ensisynnyttäjien perhevalmennukseen kuuluu enimmäkseen 4-6 tapaamiskertaa ennen synnytystä ja 1-3 kertaa synnytyksen jälkeen. Perhevalmennuksessa yleisimmin käsiteltyjä aiheita olivat vauvan hoito ja imetys, isän rooli, parisuhde ja seksuaalisuus sekä perhe-etuudet ja lapsiperheiden palvelut. (Hakulinen-Viitanen ym. 2005.)

Perhevalmennukseen voi kuulua erilaisia ryhmiä. Yleisin ryhmien ohjaus- ja opetusmenetelmä on keskustelu. Yleisesti käytetään myös alustusta, luentoa, videon näyttämistä ja tutustumiskäyntiä synnytyssairaalaan. Jonkin verran teetätetään ryhmätöitä. Muina menetelminä Sosiaali- ja terveysministeriön teettämässä kyselyssä mainittiin muun muassa vauvaperheen sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton edustajan vierailu ryhmissä. (Hakulinen-Viitanen ym. 2005.)

4.3 Lastenneuvola

Synnytyksen jälkeen lapsi ja perhe siirtyvät äitiysneuvolan asiakkaista lastenneuvolan asiakkaiksi. Lastenneuvolassa pyritään edistämään alle kouluikäisten lasten terveyttä ja ennalta ehkäisemään sairauksia sekä kaventamaan perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvolassa seurataan ja edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä sekä tuetaan vanhempia turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa ja lapsen hyvässä huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa. Lisäksi neuvolassa edistetään lapsen kasvu- ja kehitysympäristön sekä perheen elintapojen terveellisyyttä. Tyypillisintä lastenneuvolatyötä ovat terveystarkastukset sekä kotikäynnit. Sosiaali- ja terveysministeriön suositusten mukaan alle yksivuotiaat käyvät neuvolatarkastuksessa jopa 10 kertaa, ja koko neuvolavaiheen aikana 14–16 kertaa. Näistä neuvolakerroista osa on lääkärintarkastuksia. Suositellaan, että lääkäri tutkii lapset 6-8 viikon, 4:n, 8:n ja 18 kuukauden iässä sekä lisäksi vähintään kerran leikki-iässä. Näin ollen lääkäri tapaa lapsen ja hänen perheensä vähintään viisi kertaa ennen lapsen kouluun menoa. (Hakulinen-Viitanen ym. 2005; Neuvolat 2011.)

Neuvolassa pyritään havaitsemaan lapsiperheiden erityisen tuen tarpeet mahdollisimman varhain ja järjestämään tarkoituksenmukainen tuki ja apu. Lastenneuvolat tekevät moniammatillista yhteistyötä muiden lapsiperheiden parissa työskentelevien kanssa. (Neuvolat 2011.)

Lastenneuvolan yleistavoitteeksi on asetettu lasten fyysisen ja psyykkisen terveyden sekä perheiden hyvinvoinnin paraneminen varsinkin erityistä tukea tarvitsevissa perheissä. Tavoitteena on myös tukea vanhempia antamaan lapselle riittävä huolenpito sekä tuki persoonallisuuden oman kehittymiseen. Jokaiselle vanhemmalle annetaan myös mahdollisuus luoda lapseensa turvallinen kiintymyssuhde sekä muodostaa myönteinen käsitys lapsestaan ja omista kyvyistään vanhempana. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.)

Lastenneuvolan toimintaa ohjaavia periaatteita ovat lapsen etu, perhekeskeisyys, yksilöllisyys ja asiakaslähtöisyys sekä vanhempien ja lasten kunnioittaminen ja tosiasioiden esille ottaminen. Toimintaa ohjaa myös yhteisöllisen terveyden edistäminen, voimavaralähtöisyys, ongelmien ehkäisy ja varhainen puuttuminen, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus sekä yhteisöllisyys ja vertaistuen hyödyntäminen. Neuvolassa käytettävät toimintatavat ja menetelmät perustuvat parhaaseen saatavissa olevaan tietoon. Neuvolatyö on myös jatkuvaa ja pitkäjänteistä, ja sen laatua ja vaikuttavuutta arvioidaan jatkuvasti. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.)

Neuvolatoiminnan tukirangan muodostavat määräaikaissuranta, erilaiset seulonnat ja niihin liittyvä perheiden neuvonta ja tukeminen. Välineiksi perheen ja vanhemmuuden tukemiseen sekä lasten hyvinvoinnin edistämiseen suositellaan perhe- ja voimavaralähtöistä työtettä, laajaa vertaistukitoimintaa sekä huomion kiinnittämistä parisuhteen vaalimiseen. Näiden työtapojen lisäksi neuvolassa on kehitettävä valmiuksia lapsen ja perheen erityistilanteita varten. Tämä edellyttää varhaisen puuttumisen ja tukemisen tehostamista esimerkiksi lisäkäyntien, kotikäyntien, perhetyöntekijän työpanoksen sekä moniammatillisista hoitopoluista sopimisen avulla. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2004.)

Suurimmassa osassa maamme terveyskeskuksia lastenneuvolatoimintaan kuuluu kasvun ja kehityksen syvennetty seuranta, joka tehdään yleensä viisivuotiaana, joissain neuvoloissa nelitai jopa jo kolmivuotiaille. Kasvun ja kehityksen syvennettyyn seurantaan voi kuulua esimerkiksi systemaattinen leikki-ikäisen lapsen neurologisen kehityksen arviointimenetelmä (LENE) tai vaikkapa vanhemmille suunnattu kyselylomake lapsen kasvun ja kehityksen seurannasta. (Hakulinen-Viitanen ym. 2005.)

Myös lastenneuvolan kautta voi saada perhevalmennusta. Alle yksivuotiaiden lasten perheille suunnitellussa ryhmässä aiheina on yleisimmin synnytyskokemus, lapsen kehitys ja hoito sekä vanhemmuus ja parisuhde. Leikki-ikäisten lasten ryhmässä aiheena on useimmiten edelleen lapsen kehitys ja hoito, vanhemmuus ja perheen ihmissuhteet sekä uhmaiän pulmat. Myös näissä ryhmissä voidaan pohtia perhe-etuuksia ja lapsiperheiden palveluja. (Hakulinen-Viitanen ym. 2005.)

5 VARHAISKASVATUS

Varhaiskasvatus terminä voi olla hankala käsittää. Varhaiskasvatuksella on alkujaan ymmärretty käytännön kasvatustoimintaa, mutta käsitteen käyttö on laajentunut muihinkin yhteyksiin, esimerkiksi tieteeseen sekä omaksi oppiaineekseen yliopistoihin. Yleisimmin varhaiskasvatuksella tarkoitetaan käytännössä tapahtuvaa alle kouluikäisen lapsen hoitoa, kasvatusta ja opetusta, johon liittyy toimintaa sekä vuorovaikutusta. (Härkönen 2003.) Varhaiskasvatusta toteutetaan muun muassa päiväkodeissa, perhepäivähoidossa tai vaikkapa avoimena leikkikenttätoimintana.

5.1 Päivähoitolaki ja vasu – varhaiskasvatusta ohjaavat tekijät

Varhaiskasvatus saa suoria ohjeita lakipykälistä. Tämän lisäksi varhaiskasvatukselle on annettu useita suosituksia ja ohjenuoria. Näitä löytyy muun muassa ”Vasusta”, oppaasta nimeltä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

Laki lasten päivähoitosta (19.1.1973/36) antaa raamit päivähoiton järjestämiselle. Lasten päivähoitolla tarkoitetaan päivähoitolaissa lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päivähoitolaki antaa varhaiskasvatukselle joitain tavoitteita, kuten tavoitteen tukea päivähoitossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista kehitystä. Se myös määrää kunnan järjestämään päivähoitossa oleville lapsille riittävän ravinnon. Tämän lisäksi päivähoitolaki määrää muun muassa seuraavaa:

Päivähoiton tulee omalta osaltaan tarjota lapselle jatkuvat, turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö.

Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoiton tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista

kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta.

Edistäessään lapsen kehitystä päivähoidon tulee tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä elinympäristön vaalimiseen. (Laki lasten päivähoidosta.)

Päivähoitolaki antaa vanhemmille subjektiivisen oikeuden päivähoitoon. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhemmilla on oikeus saada lapsilleen hoitopaikka varallisuudesta, työtilanteestaan tai sosiaalisesta asemastaan huolimatta. Lapsi voi saada päivähoitopaikan vaikkapa sosiaalisista syistä tai vanhemman väsymyksen vuoksi.

Päivähoitolain uudistaminen on parhaillaan hallitusohjelmataavoitteena, ja uudistunee myöhemmin. Kaikki muutokset lienevät mahdollisia.

Päivähoitolain lisäksi on siis olemassa opas nimeltään Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Vasu). Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes on laatinut Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka tavoitteena on edesauttaa varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteuttamista koko Suomessa, ajaa sisällöllistä kehittämistä ja luoda osaltaan perusta varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohja on luotu Lapsen oikeuksien sopimusta mukailleen. Tarkoituksena on kartuttaa varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta ja vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuspalveluissa. (Kaskela & Kronqvist 2007.) Tämä ei siis ole varsinaisesti laki eikä sitä näin ollen täydy noudattaa, mutta laadukas varhaiskasvatus syntyy vasun pohjalta. Vasu antaa varhaiskasvattajalle keinoja, joilla varhaiskasvatusta toteutetaan, tavoitteita, joita kohden olisi pyrittävä sekä menetelmiä, joilla niihin päästäisiin.

Päivähoidon laatua tarkkaillaan, vaikkei sitä olekaan lakiin kirjattu. Laadunarviointi on perustunut varhaiskasvatukselle asetettuihin laatuvaatimuksiin ja näiden pohjalta määriteltyihin laatuvaittämiin. Laatukselyssä olevia laatuvaittämiä on vuosien aikana jonkin verran tarkennettu tai uudelleen muotoiltu ja näin ollen toteutetut laadunarvioinnit ovat toistensa kanssa vertailtavissa. Päivähoidon laatua tarkasteltaessa on erotettu neljä erilaista laatutekijää. Päivähoidon laatua säätelevät puitetekijät, jotka ovat reunaehtoja laadukkaaseen päivähoitoon toteuttamisessa. Toiminnallisesti laatua säätelevät välilliset tekijät,

kasvatusprosessiin liittyvät tekijät sekä tuotoksen taso, toisin sanoen vaikuttavuustekijät. Päivähoidon laatua tarkkailtaessa kiinnitetään huomiota muun muassa palvelun saatavuuteen ja riittävyteen, fyysiseen ympäristöön, ryhmäkokoihin, vuorovaikutukseen eri tahojen välillä, vanhempien tyytyväisyyteen sekä vaikuttavuuteen. (Mäntylä 2005.)

Varhaiskasvatusta ohjaa siis sekä lait että suositukset. Samat säännöt pätevät olipa kyseessä sitten perinteinen päiväkotihoido tai perhepäivähoito tai vaikkapa avoin leikkikenttätoiminta. Seuraavaksi esittelen erilaisia varhaiskasvatuksen muotoja.

4.3 Päiväkotihoido

Yleensä päivähoitoa ajatellessa mieleen tulee ensimmäisenä päiväkotihoido. Päiväkotihoido onkin yleisin varhaiskasvatuksen muoto. Päiväkotihoidossa lapsen hoito järjestetään lapsen tarpeiden ja vanhempien työajan mukaisesti joko koko- tai osapäivähoitona. Lapsiryhmässä toimii lastentarhanopettajien lisäksi muuta kasvatus- ja hoitoalan henkilöstöä. Lapsella voi olla myös henkilökohtainen avustaja ja hän voi saada muuta erityishenkilön antamaa kuntouttavaa toimintaa, esimerkiksi kiertävän erityislastentarhanopettajan ohjausta ja opetusta. (Häkka, Kuokkanen & Virolainen 2006, 184.)

Päivähoitolain mukaan päiväkotiryhmässä täytyy olla vähintään yksi korkeakoulun käynyt lastentarhanopettajan kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö sekä yksi tai useampia sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinnon käyneitä työntekijöitä. (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272) Päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi työntekijä enintään seitsemää kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttänyttä lasta kohden. Enintään neljää alle kolmivuotiaista lasta kohden tulee päiväkodissa hoito- ja kasvatustehtävissä samoin olla vähintään yksi työntekijä. (Asetus lasten päiväkotihoidosta 16.3.1973/239.)

Lastentarhanopettajan viran täyttää yleisimmin yliopiston käynyt lastentarhanopettaja tai vaihtoehtoisesti sosionomi (amk). Perustutkinnon käynyt työntekijä on yleisimmin

ammattinimikkeeltään lähihoitaja tai vanhan ammattinimikkeen mukainen lastenhoitaja. Lähihoitajan toimenkuvaan kuuluu pääsääntöisesti hoitoa ja kasvatusta. Lähihoitaja osallistuu toimien suunnitteluun ja toteutukseen, muttei ota siitä suurinta vastuuta. Lastentarhanopettajan toimenkuvaan puolestaan kuuluu pedagoginen kokonaisvastuu lapsiryhmän toiminnasta. Lastentarhanopettaja vastaa oman lapsiryhmänsä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen suunnittelusta, ohjauksesta ja toteutuksesta yhdessä muun henkilökunnan kanssa. Hän vastaa lapsen yksilöllisen kehityksen, kasvun ja oppimisen seurannan dokumentoinnista sekä vastaa arvioinnin toteutuksesta. Lastentarhanopettaja toimii varhaiskasvatuksen asiantuntijana ja osallistuu ja vaikuttaa koko kaupungin varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien laadintaan ja toteutukseen. (LTO:n tehtäväkuva 2005.)

4.4 Perhepäivähoito ja ryhmäperhepäivähoito

Perhepäivähoitoa järjestetään yleensä joko hoitajan tai lapsen omassa kodissa. Hoitomuotona se on monissa tapauksissa hyvä ja lapsen kannalta suositeltavin vaihtoehto. Pieni lapsi saa olla hoitopäivänsä silloin kodinomaisessa ympäristössä. Tällöin hänen tarpeisiinsa voidaan kiinnittää paremmin huomiota kuin suuressa ryhmässä, ja pienryhmässä hänen sosiaaliset taitonsa kehittyvät tasaisesti. (Häkki ym. 2006, 184.)

Ryhmäperhepäivähoito on perhepäivähoidon muodoista uusin. Hoitomuodon nimi lienee syntynyt siitä, kun kaksi perhepäivähoitajaa alkoi työskennellä yhdessä yhteisissä tiloissa. Hoitomuotona se sijoittuu perinteisten perhepäivähoidon ja päiväkotihoidon välimaastoon. Parhaimmillaan ryhmäperhepäivähoito on silloin, kun toimintaan sisältyy sekä perhepäivähoidon että päiväkodin parhaita puolia. Perhepäivähoidon parhaista puolista ryhmäperhepäivähoidossa tulisi näkyä muun muassa kodinomainen toiminta- ja oppimisympäristö, perushoito sekä arjen pedagogiikka. Päiväkodin parhaista ominaisuuksista mukana tulisi olla sisarusryhmän mielekkyys, toiminnan tavoitteellisuus sekä suunnitelmallisuus ja työyhteisöllisyys. (Väisänen 2006, 10.)

Ryhmäperhepäiväkoti eroaa päiväkodista siis muun muassa sillä, ettei ryhmäperhepäivähoidossa yleensä työskentele pedagogisen koulutuksen saaneita työntekijöitä

eikä niissä yleensä ole fyysisesti läsnä olevaa johtajaa tai ohjaajaa. Ryhmäperhepäivähoito on kodinomaisempaa ja ryhmät ovat pienempiä. (Väisänen 2006, 10-11.)

Perhepäiväkodissa voidaan samanaikaisesti hoitaa enintään neljää lasta mukaan luettuina perhepäivähoitajan omat lapset, jotka eivät vielä ole perusopetuksessa. Lisäksi voidaan hoitaa yhtä esiopetusta saavaa lasta, perusopetuksen aloittanutta lasta tai sellaista kunnan järjestämässä osapäivähoidossa olevaa lasta, joka aloittaa perusopetuksen toimintavuotta seuraavana vuonna. Perhepäiväkodissa kaksi hoitajaa voi samanaikaisesti hoitaa enintään kahdeksaa lasta ja lisäksi osapäiväisesti kahta lasta. Erityisistä syistä ja huomioon ottaen paikalliset olosuhteet kolme hoitajaa voi hoitaa samanaikaisesti enintään kahtatoista lasta. (Asetus lasten päiväkotihoidosta 16.3.1973/239.)

4.5 Erityisvarhaiskasvatus

Tavoitteellisen varhaiskasvatuksen osana on erityisvarhaiskasvatus. Erityisvarhaiskasvatusta voidaan järjestää esimerkiksi integroidussa erityisryhmässä tai kokonaan erityisryhmässä. Integroitu erityisryhmä on pienempi kuin tavallinen päiväkotiryhmä, ja henkilökuntaan kuuluu erityislastentarhanopettaja muiden kasvattajien lisäksi. Lisäksi puhe- ja fysioterapia sekä psykologin palvelut ovat tarpeen mukaan saatavilla. Integroidussa erityisryhmässä vain osa lapsista vaatii erityispalveluja, kun taas erityisryhmässä erityisvarhaiskasvatusta tarvitsee jokainen lapsi. Ryhmässä keskitytään vain tietyn erityistarpeen mukaiseen toimintaan. Tällainen ryhmä voisi olla vaikkapa dysfasiaryhmä. Lapsiryhmän koko on huomattavasti pienempi kuin ”normaali” lapsiryhmä. Ryhmässä toimii erityislastentarhanopettaja sekä muu tilanteen vaatima henkilöstö. (Häkä 2006, 185.)

Erityisvarhaiskasvatusta ei ole määritelty lainsäädännössä sellaisenaan. Erityisvarhaiskasvatus on hahmotettu sen kohteen kautta eli erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten kautta. Päivähoitolaissa on säädetty erityistä hoitoa ja kasvatusta tarvitsevien lasten ottamisesta päiväkotiin, erityispäiväkodista, ryhmäkoosta sekä päiväkodin erityistyöntekijöistä. Siihen kytkeytyy myös erityistä kasvatusta ja hoitoa tarvitsevien lasten kuntoutus, mikä viittaa lapsen ulkopuolelta johdettuihin toimenpiteisiin. (Norrgård & Mäntylä 2009.)

Selänteen peruspalvelukuntayhtymässä erityisvarhaiskasvatus on lapsen erityisen tuen tarpeen tunnistamista, hoitamista ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin ohjaamista tai asiantuntija-avun hankkimista lapsen kehityksen tueksi. Tavoitteena on mahdollisimman varhaisessa vaiheessa huomata erityisen tuen tarpeet, vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia ja pyrkiä turvaamaan lapsen oikeus saada omaa kasvuaan, kehitystään ja oppimistaan tukevaa varhaiskasvatusta. Tuen järjestämisen perustana on kasvatuskumppanuus ja moniammatillinen yhteistyö. (Erityisvarhaiskasvatus 2011.)

4.6 Avoin varhaiskasvatus: Kerhotoiminta sekä leikkikenttätoiminta

Avoin varhaiskasvatus on muun päivähoidon ohella toteutettua palvelua lapsiperheille. Avoin varhaiskasvatus on tärkeää erityisesti kotihoidossa oleville lapsille vanhempineen, perhepäivähoitajille sekä pienille koululaisille. Kuntien avoin varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka tarjoaa monimuotoisia palveluja. Tällaisia ovat esimerkiksi avoimet päiväkodit, kerho- ja leikkitoiminta sekä leikkipuistot ja perhekerhot. Palvelujen yleisenä tavoitteena eri kunnissa on tarjota lapsille vanhempineen sosiaalisia kontakteja, monipuolista toimintaa yhdessä muiden lasten ja vanhempien kanssa sekä kasvatuksellista tukea. Leikin osuus toiminnassa on keskeinen. Kuntien tarjoama kerhomuotoinen toiminta on pääsääntöisesti maksullista. (Palenius 2008.)

Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen järjestämää avointa varhaiskasvatusta on tarjolla toistaiseksi vain Pyhäjärvellä. Pyhäjärvellä on tarjolla lapsille leikkikerhotoimintaa haja-asutusalueilla 4-6-vuotiaille ja leikkikenttätoimintaa kesäisin 4-10 -vuotiaille. (Avoin varhaiskasvatus 2011.)

Kerhotoiminta tarjoaa osa-aikaista, turvallista ja monipuolista viriketoimintaa haja-asutusalueiden lapsille sekä antaa heille mahdollisuuden toimia vertaisryhmässä ennen oppivelvollisuuden alkamista. Päivittäinen toiminta-aika on pienemmällä 3 tuntia, esikoululaisilla pidempi. Leikkikerhot kokoontuvat kerran viikossa pääasiallisesti kouluilla.

Kerholaiset oppivat jo varhain tuntemaan tulevan koulunsa, opettajat ja muun henkilökunnan. (Avoin varhaiskasvatus 2011.)

Leikkikenttätoiminta on avointa, ohjattua ja valvottua pääosin ulkona tapahtuvaa toimintaa. Olennaista leikkikenttätoiminnalle on sen antamat erilaiset mahdollisuudet omaehtoiseen ja aktiivisuutta lisäävään toimintaan. Kaikki halukkaat pääsevät toimintaan mukaan, ja toiminta on kaikille maksutonta. Toiminta on tarkoitettu 4-10 -vuotiaille lapsille, alle 4-vuotiaat lapset voivat tulla kentälle yhdessä vanhempiensa tai huoltajiensa kanssa. (Avoin varhaiskasvatus 2011.)

4.7 Kunnallisen päivähoiton vaihtoehdot

On olemassa myös muita vaihtoehtoja kuin päivähoiton perinteisimmät muodot päiväkodeissa ja perhepäivähoitajilla. Vanhemmat voivat vaikkapa hakea lasten hoidon tukia. Vanhemmat voivat myös valita yksityisen päivähoiton, joka sisältää hoitajan palkkaamisen kotiin tai lapsen viemisen yksityiseen päiväkotiin.

4.7.1 Yksityinen päivähoito

Perhe voi palkata kotiin perhepäivähoitajan yksityisen hoidon tuen avulla. Kyseessä on työsuhde, jossa perhe on työnantaja ja hoitaja työntekijä. Yksityisen hoidon tuottajan on tehtävä kirjallinen ilmoitus oman kunnan varhaiskasvatuksen palvelutoimistoon yksityisen päivähoitotoiminnan aloittamisesta (Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta, 6§). Hoitoryhmässä voi olla enintään neljä kokopäivähoitoa tarvitsevaa lasta hoitajan omat alle kouluikäiset lapset mukaan lukien sekä lisäksi yksi osapäivähoidossa oleva esiopetusikäinen tai koulunkäynnin aloittanut lapsi. (Kunnallisen päivähoiton vaihtoehdot 2011.)

Selänteen alueella ei ole käytössä palveluseteliä, jonka avulla yksityistä päivähoitoa ostettaisiin, vaan perhe hakee ainoastaan yksityisen hoidon tukea.

4.7.2 Lasten hoidon tuet

Alle kouluikäisen lapsen vanhemmilla on vanhempainrahakauden päätyttyä mahdollisuus valita lapsen päivähoidon järjestämiseksi kunnallinen päivähoito, kotihoidon tuki tai yksityisen hoidon tuki.

Kotihoidon tukea voi hakea perhe, jonka alle 3-vuotias lapsi ei ole päivähoidossa. Lasta voi hoitaa jompikumpi vanhemmista tai muu hoitaja tai yksityinen päivähoidon tuottaja. Lasten kotihoidon tukeen kuuluu hoitoraha sekä hoitolisä, johon vaikuttavat perheen tulot. Hoitorahaan eivät vaikuta perheen tulot. Vanhemmat voivat siis olla töissä tai esimerkiksi palkallisella vuosilomalla kotona ja saada hoitorahaa. (Lastenhoidon tuet 2011; Kunnallisen päivähoidon vaihtoehdot 2011.)

Lasten yksityisen hoidon tukea voi hakea perhe, jonka alle kouluikäistä lasta hoitaa perheen palkkaama hoitaja tai yksityinen päivähoidon tuottaja. Lasten yksityisen hoidon tukeen kuuluu hoitoraha sekä perheen tulojen perusteella hoitolisä. Molemmat maksetaan erikseen jokaisesta tukeen oikeuttavasta lapsesta. (Lastenhoidon tuet 2011; Kunnallisen päivähoidon vaihtoehdot 2011.)

5 LASTENSUOJELU

Lapsen etu on lastensuojelun tärkein periaate ja ohjaava tekijä. Tämä perustuu lastensuojelulakiin sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimukseen. Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun kohteena ovat yleensä turvattomat lapset. Tavanomaisempia syitä lasten ja nuorten suojelun tarpeeseen ovat vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat, erilaiset vuorovaikutus- ja tunne-elämän ongelmat, koulunkäyntivaikeudet, psyykkiset ongelmat sekä nuorten päihteiden käyttö. Usein yhtä selittävää syytä ei löydy, vaan useat tekijät vaikuttavat lapsen suojelun tarpeeseen. (Kananaja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 173-183; Lammi-Taskula, Karvonen & Ahlström 2009, 198-199.)

Lastensuojelu jaetaan Suomessa ehkäisevään lastensuojeluun sekä lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Ehkäisevää lastensuojelutyötä on erityistä tukea, jota annetaan kunnan peruspalveluissa, kuten neuvoloissa, päivähoitossa, perhekeskuksissa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Lapsilta ja perheiltä ei edellytetä lastensuojelun asiakkuutta, vaan työtä tehdään osana perhepalveluja. Ehkäisevää lastensuojelutyötä on myös lasten huomioonottaminen aikuisille suunnatuissa palveluissa. (Lastensuojelu 2011.)

Peruspalvelukuntayhtymä Selänteessä lastensuojelun sisälle sijoittuu lapsiperheiden perhepalveluina lastenvalvonta ja perhetyö. Lastenvalvonta pitää sisällään isyyden vahvistamisen, lapsen huollon, asumisen ja tapaamisoikeudet sekä lapsen elatuksen. Perhetyöhön sisältyy lastensuojelun perhetyö sekä lapsiperheiden kotipalvelu. (Lastensuojelupalvelut 2011.) Näistä keskityn perhetyön sisältämiin lastensuojelun perhetyöhön sekä lapsiperheiden kotipalveluun.

5.2 Perhetyö

Perhetyö on yksi sosiaalityön työmenetelmistä. Perhetyö on yhden määritelmän mukaan muutokseen tähtäävää tavoitteellista työtä, jonka keskiössä on perhe. Todellisuudessa sille ei ole yhtä täsmällistä määritelmää tai tiettyjä työmuotojen valikoimaa. Perhetyö tunnetaan usein moniammatillisena toimintatapana ja siihen liittyy monenlaisia käsitteitä, kuten kotipalvelu, ohjaava perhetyö, avohuollon perhetyö, toiminnallinen perheleiri, keskustelullinen perhetyö, perheneuvonta, perhekuntoutus, perheterapia, perhekoti ja niin edelleen. Kehittämishankkeissa mainitaan perhetyönä muun muassa vertaistuki, kotikäynnit, lapsikohtaiset kasvatuskeskustelut, toiminnalliset perheillat sekä iltaryhmä- ja viikonlopputoiminta. Perhetyö on kohtaamista, turvan ja lepoetken antamista, kuuntelemista, keskustelemista, arkiaskareissa auttamista, rajojen asettamista ja neuvomista. Perhetyön menetelmät ja tavoitteet siis vaihtelevat jokaisen perheen kohdalla, mutta päämäärä on sama: perheen itsenäinen selviytyminen. (Häkki ym. 2006, 230-232; Leppiman 2010.)

5.2.1 Lastensuojelun perhetyö

Lastensuojelun perhetyö on yksi lastensuojelun avohuollon tukitoimi. Perhetyö kytkeytyy lastensuojelun asiakkuusprosessin kaikkiin vaiheisiin. Perhetyön asiakkuus alkaa sosiaalityöntekijän kautta lastensuojelutarpeen selvityksen jälkeen. Ilmoitus on voinut tulla esimerkiksi perheen sisältä, päiväkodista tai tuntemattomalta taholta. Tarkoitus on ottaa selvää siitä, tarvitaanko lastensuojelun toimia ja mitä tarvitsee tehdä lapsen suojelemiseksi. Lastensuojelutarpeen perheessä aiheuttavat useat erilaiset ja yksilölliset tekijät, mm. perheen elämäntilanteen yllättävä muutos, kriisi, sairaus, päihdeongelma tai vaikkapa koulunkäyntiin liittyvät hankaluudet. Perhetyö alkaa joko jo selvittelyvaiheessa tai lastensuojelun asiakkuuden alkaessa. Koko perhettä hoidetaan kerralla lapsen edun löytämiseksi. Perhetyöllä voidaan tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, arvioida vanhemmuutta tai vaikka järjestää lapselle hänen hyvinvointiaan tukevaa toimintaa. Perhetyö on usein käytännön avun ja psykososiaalisen tuen yhdistelmä. (Heino 2008, 44-45.)

Selänteen alueella lastensuojelun perhetyö on ennaltaehkäisevää ja korjaavaa työtä, jota tehdään pääasiassa perheiden kotona työskentelemällä perheenjäsenten kanssa. Suunnitelmallisuus, kokonaisvaltaisuus ja pitkäjänteisyys ovat menetelmiä, joiden avulla perhettä tuetaan kokonaisuudessaan jokaisen perheenjäsenen tarpeet huomioon ottaen. Tavoitteena on perheiden elämänhallinnan tukeminen sekä turvallisen elinympäristön luominen lapsille. Tavoitteena on myös edistää lapsen näkökulmasta riittävän ja vastuullisen vanhemmuuden toteutumista. (Lastensuojelupalvelut 2011.)

5.2.2 Lapsiperheiden kotipalvelu

Sosiaalihuoltolaki määrittelee kotipalvelun yhdeksi sosiaalipalveluista, joista kunnan on huolehdittava. Lapsiperheiden kotipalvelu tarjoaa tilapäistä lasten- ja kodinhoitoapua tukea sitä tarvitseville lapsiperheille. Tarve perheessä voi ilmetä esimerkiksi yhtäkkisen sairauden, perheenlisäyksen, perhetilanteen muutoksen tai muun vastaavanlaisen syyn vuoksi. Perheillä ei ole kotipalveluun subjektiivista oikeutta, kuten vaikkapa päivähoitoon on, mutta kunnasta on voitava hakea kotipalvelua. Asiakkaan tarpeen ja olosuhteen mukaan päätetään se, hyväksytäänkö hakemus. Hylkäävästä päätöksestä on tehtävä muutoksenhakukelpoinen. (Häkkä ym. 2006.)

Kotipalvelu on yleensä asiakkaalle maksullista, lukuun ottamatta lastensuojelun avohuollon tukitoimena annettavaa kotipalvelua (Häkkä ym. 2006). Myös Selänteen peruspalvelukuntayhtymässä kotipalvelu on maksullista. Maksut määräytyvät asiakkaan tuloista riippumatta lapsiperheiden kotipalvelun työntekijän työajan mukaisesti. Lapsiperheiden kotipalvelun tehtäviin sisältyvät pääasiassa kodinhoidolliset ja lapsen hoitoon liittyvät tehtävät. (Lastensuojelupalvelut 2011.)

6 TERAPIAT JA KOLMANNEN SEKTORIN PALVELUT

Erilaiset terapiat eivät kuulu sosiaalihuollon alaisiin perhepalveluihin, vaan yleisimmin ne kuuluvat terveydenhuollon tai psykososiaalisten palveluiden piiriin. Työelämän pyynnöstä oppaaseen otettiin kuitenkin mukaan lapsiperheille mahdollisesti hyvinkin tärkeä terapiapalvelu, puheterapia. Saman otsikon alle päädyin yhdistämään myös perheneuvolapalvelut sekä kolmannen sektorin palvelut. Koska nämä eivät siis varsinaisesti ole perhepalveluita, tullaan niihin keskittymään melko pintapuolisesti: lähinnä todetaan, että tällaisiakin on olemassa, ja kuvaillaan hieman niiden toimintaa.

6.1 Perheneuvolapalvelut

Aiemmin tässä työssä (luvut 3.2 ja 3.3) on käsitelty äitiys- ja lastenneuvoloita. Perheneuvola on kuitenkin eri asia. Perheneuvolan palvelut ovat tarkoitettu lapsille, nuorille ja heidän perheilleen sekä lasten ja nuorten parissa työskenteleville. Perheneuvola antaa tukea esimerkiksi silloin, kun vanhempi haluaa keskustella lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista, kun nuori haluaa puhua asioistaan ulkopuolisen kanssa, perheessä on äkillisiä suuria muutoksia tai vaikkapa vanhemmat harkitsevat avioeroa tai eroon liittyvät asiat huolestuttavat. Palvelupisteissä on töissä yleensä ainakin psykologi, sosiaalityöntekijä ja lastenpsykiatri. (Hermanson 2007; Lastensuojelu 2011)

Selänteen tarjoamat perheneuvolapalvelut ovat maksuttomia. Asiakas käy vastaanotoilla sovitun työntekijän luona. Hoidosta vastaa työryhmä, johon kuuluu eri ammattien edustajia. Hoitojakson tavoitteet, työskentelytapa sekä käyntien määrä sovitaan asiakkaan kanssa ensimmäisten käyntien aikana. (Lastensuojelupalvelut 2011.)

6.2 Puheterapia

Puheterapia on terapiamuoto, jonka tavoitteena on ehkäistä, lievittää tai parantaa puheen ja kielen kommunikaation häiriöitä. Ongelmia on saattanut ilmetä erimerkiksi äänessä, nielemisessä tai muissa kielellisissä taidoissa. Puheterapia perustuu yhteistyöhön asiakkaan ja tämän perheen sekä puheterapeutin välillä. Yhteistyötä tehdään tarvittaessa myös muiden asiakasta hoitavien työntekijöiden kanssa. (Lehto 2009.)

Selänteen alueella puheterapiaan voi hakeutua, jos lapsen puheessa on itseä huolestuttavia asioita, kuten puheen viivästyminen tai epäselvyys, ongelmat ohjeiden ymmärtämisessä tai vuorovaikutuksessa, änkytys tai äännevirheet. Usein lähetteen puheterapiaan saa terveydenhoitajalta tai neuvolasta. Puheterapiapalveluita tarjotaan kaikenikäisille, mutta painopistealueena ovat alle kouluikäiset lapset. (Puheterapia 2011.)

6.3 Kolmannen sektorin palvelut

Lapsiperheiden perhepalveluita voi löytää myös muualta kuin perhepalvelukuntayhtymä Selänteen omista palveluista. Muun muassa seurakunnat, urheiluseurat sekä vapaaehtoisten voimin toimivat seurakunnat järjestävät lapsiperheille erilaisia aktiviteetteja. Perheen yhteiset hetket auttavat perhettä jaksamaan, joka osaltaan vähentää kalliiden kunnallisten perhepalveluiden tarvetta.

7 TUTKIMUSPROSESSI, OPAS JA POHDINTA

7.1 Prosessi opinnäytetyön takana

Opinnäytetyön prosessi sai alkunsa Lapsen hyvä arki –hankkeen opinnäytepankkia selailtaessa alkuvuodesta 2011. Kirsi Anttila, hankkeen projektikoordinaattori, auttoi valitsemani aiheen kanssa alkuun ja ohjasi ottamaan yhteyttä Peruspalvelukuntayhtymän palvelupäällikkö Heleena Talalaan. Alkuvaihe suunniteltiin sähköpostitse yhdessä työelämän ja koulun avustuksella.

Opinnäytetyöhön liittyvän palveluoppaan oikea muoto selkeytyi helposti. Sähköinen opas oli oikeastaan ainoa järkevä vaihtoehto. Sähköinen opas olisi kaikkien saatavilla helposti ja nopeasti, se olisi helppo löytää ja mikä tärkeintä, sitä on yksinkertaista päivittää. Työntekijöiden vaihtuessa ei tarvitsisi lähettää asukkaille aina uutta palveluopasta, vaan voisi vain päivittää tiedot Internetissä olevaan oppaaseen. Uusi tieto on näin välittömästi kaikkien löydettävissä.

Maaliskuussa 2011 tapasin Selänteen peruspalvelukuntayhtymän palvelujohtajan, jonka kanssa kävimme läpi työelämän toiveita ja odotuksia. Tämän jälkeen pääsin kunnolla suunnittelemaan oppaan sisältöä ja toteutusta. Tein oppaasta eri versiot kotonani, jonka jälkeen lähetin ne sähköpostitse eteenpäin peruspalvelukuntayhtymälle. Ensimmäiset versiot palveluoppaasta olivat liian pitkiä ja laajoja, mutta työelämä antoi hyvää palautetta ja auttoi minua luomaan tiiviimpää ja perhelähtoisempää lopputulosta. Sähköpostitse saatu palaute ja kehitysehdotukset olivat hyvä tapa muokata opasta, sillä palautteisiin voi aina palata uudelleen ja tarkistaa, onko kaikki muutokset jo tehty.

Opinnäytetyön prosessi eteni sykleittäin: työ eteni välillä vauhdilla ja oli välillä täysin pysähdyksissä. Toisinaan kirjoitin innokkaasti, toisinaan keskityin muiden töiden tekemiseen eikä motivaatiota riittänyt muualle. Intoa riitti usein vain palveluoppaaseen, ei niinkään

opinnäytteen teoriaosuuteen. Lokakuussa 2011 työ alkoi jälleen edetä, vaikkakin opinnäytetyöni ohjaajan vaihtuminen kesän aikana aiheutti hieman ylimääräistä työtä.

Palveluopas alkoi muotoutua mieleisekseni vasta syksyllä 2011. Sitä ennen oli teossa ollut pitkä tauko, sillä Selänteen peruspalvelukuntayhtymä keskittyi vuosibudjetin tekemiseen. Opas lähenteli valmista, muttei ollut kuitenkaan ihan valmis. Päivittämisen aiheita löytyy varmasti loppuun saakka, sillä työntekijöiden vaihtuvuuden vuoksi oppaan yhteystiedot muuttuvat jatkuvasti. Sähköpostitse saatava palaute auttaa kuitenkin edelleen kehittämään opasta oikeaan suuntaan.

Samoin opinnäytteen teoriaosuus alkoi saada oikean muotonsa vasta loppuvuonna 2011. Alkuun muoto oli hieman väärä, mutta sitkeän ohjauksen ja neuvonnan jälkeen ymmärsin opinnäytetyön ohjeistuksen ja osasin käyttää sitä työssäni. Opinnäytetyön teoriaosuus alkoi täydentämään palveluopasta, ja yhdessä niistä muotoutui toimiva kokonaisuus.

7.2 Tavoitteiden toteutuminen ja pohdinta

Oppaan tavoitteena oli selkeys ja käytännönläheisyys. Mielestäni tämä toteutui, vaikka se olikin yllättävän hankalaa. Halusin oppaan sisältävän jonkin verran tietoa käsittelyssä olevista perhepalveluista, jottei oppaasta tulisi pelkkä ”perhepalveluiden puhelinluettelo”. Oli todella hankalaa löytää tasapaino liiallisen pituuden ja puhelinluettelomaisuuden välillä. Teksti tuntui välillä hyvin tärkeältä, ja oli hankalaa lyhentää ja karsia sitä niin kovalla kädellä. Kuitenkin se oli pakko tehdä, sillä työelämän tarve meni luonnollisesti omien kiintymysten kohteiden edelle.

Tavoitteena oli myös luoda opas, josta olisi hyötyä sitä tarvitseville, eli lapsiperheille. Uskon, että opas on tarpeeksi selkokielineen lapsiperheiden ymmärrettäväksi. Tekovaiheessa testasin opasta muutamia kertoja miehelläni, joka osoitti siitä ”ammattisanoja”, sanoja, joihin on itse täysin tottunut, mutta joita ei tavallinen ihminen välttämättä tunne. Arvioin oppaan käytettävyyttä jatkuvasti. Uskon, että jokainen perhe löytää sieltä tarvitsemansa tiedon. Perhe, joka tietää mitä tarvitsee voi vain ottaa tarvitsemansa yhteystiedot ylös, ja perhe, joka haluaa

tutkia erilaisia palveluvaihtoehtoja, löytää perustiedot oppaasta sekä reitit lisäinformaation lukemiseen.

Tavoitteena oli luoda helppo ja käytettävä opas. Työelämän kannalta opas tulee olemaan helposti päivitettävä. Selänteen peruspalvelukuntayhtymä saa oppaasta PDF-tiedoston suoraan Internetiin laitettavaksi, sekä alkuperäisen Word-dokumentin. Word-dokumenttiin muuttuneiden yhteystietojen päivittäminen on erittäin helppoa, ja Word-tiedosto on helppo muuttaa jälleen PDF-tiedostoksi ja näin siirtää web-sivuille päivitetty versio. Oppaan päivittämisen helppous on äärettömän tärkeää, sillä työntekijöiden vaihduttua tiedot täytyy päivittää välittömästi, ja tämän on oltava helppoa ja nopeaa.

Työelämän palaute on ollut realistista ja kannustavaa. Kehityskohteet kerrotaan suoraan rakentavasti. Hyviä puolia kiitetään ja työhön kannustetaan. Kaikesta päätellen opas on ollut odotettu ja se tulee hyötykäyttöön, kunhan Internetiin päättyy.

Henkilökohtaisena tavoitteenani oli uuden oppiminen ja oman ammatillisuuden laajentaminen. Opinnäytetyöprosessi on kasvattanut minua ihmisenä. Olen tullut varmemmaksi omasta osaamisestani, ja olen oppinut valtavasti uutta kuntiemme tarjoamista palveluista. Opinnäytetyön kirjoittamisen jälkeen olen varma tiedoistani ja osaan soveltaa niitä käytäntöön. Kykenen opastamaan perheitä palvelujen viidakossa ilman, että minun täytyy tarkistaa jokaista yksityiskohtaa erikseen kirjoista tai Internetistä. Tieto-taitojeni avulla olen luotettava oman alani asiantuntija. Kaikki tieto ei mahtunut oppaaseen tai tähän teoriaosuuteen, mutta päähäni siitä jäi iso osa. Olen oppinut paljon palveluohjaukseen tarvittavia asioita – uskon, että tulen tarvitsemaan näitä tietoja, vaikka suuntautumisvaihtoehtoni olikin varhaiskasvatus ja perhetyö. Nyt pystyn tulevassa työssäni varhaiskasvattajana ohjaamaan perheet suoraan oikean avun luo.

Arvioin teoriaosuuteni luotettavaksi ja laadukkaaksi. Siinä käytettävät lähteet ovat 2000-luvulta nykypäivään. Teksti on harkittua ja todenmukaista. Kappalejako menee samoin kuin palveluoppaassa, ja niitä onkin hyvä lukea vaikka rinnakkain. Opas ja teoriaosuus täydentävät toisiaan. Ne näyttävät palvelujen molemmat puolet, käytännön palvelut Selänteessä sekä teorian palveluiden takana. Kokonaisuus on toimiva ja informoiva.

Koko prosessi tämän opinnäytetyön sekä siihen liittyvän oppaan takana olisi voinut sujua sulavammin. Olisin itse voinut olla aktiivisempi yhteydenottaja muihin osapuoliin. Myös se, että tein samalla töitä lähes koko opinnäytetyöprosessin ajan, oli hidastava ja vaikeuttava seikka. Energiaa ei meinannut riittää vaatimaan tiedon analysointiin ja oppaan luomiseen. Alkuperäiseen aikatauluun nähden olen noin puoli vuotta myöhässä. Olen äärettömän kiitollinen Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen palvelujohtajalle kärsivällisyydestä. Olen myös tyytyväinen siihen, että sain tarpeeksi tukea koulultani, vaikka opinnäytetyöni ohjaaja vaihtuikin välissä tuoden muutamia lisähankaluuksia.

Odotan innolla, että näen valmiin palveluoppaan Selänteen Internet-sivuilla. Toivottavasti se päättyy sinne pian. Peruspalvelukuntayhtymästä on kuitenkin eroamassa yksi kunnista, joten voihan olla, että opas julkaistaan vasta kun tilanne on ohi ja tiedot on jälleen päivitetty.

Toivon, että sekä opinnäytetyöstäni että palveluoppaastani olisi hyötyä mahdollisimman monelle. Kiitän kaikkia prosessiin osallistuneita sekä taustajoukoissa minua tukeneita!

LÄHTEET

Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239.

Avoin varhaiskasvatus. Selänne. Www-sivu http://www.selmane.net/avoin_varhaiskasvatus luettu 3.2.2011

Erytisvarhaiskasvatus. Selänne. Www-sivu <http://www.selmane.net/erityisvarhaiskasvatus> luettu 3.2.2011

Hakulinen-Viitanen T., Pelkonen M. & Haapakorva A. 2005. Äitiys- ja lastenneuvolatyö Suomessa. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2005:22. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-4006.pdf. Luettu 14.6.2011.

Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: Kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset – Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakesin työpapereita 9/2008. Helsinki: Stakes.

Hermanson, E. 2007. Lapsiperheen oma kirja – Terveys syntymästä kouluikään. Helsinki: Duodecim.

Häkki, A., Kuokkanen, H., Virolainen, A (toim.). 2006. Lapsen parhaaksi. Helsinki: Edita Prima.

Härkönen, U. 2002. Mitä varhaiskasvatus on? Artikkelijulkaisu ”50-vuotta opettajankoulutusta Savonlinnassa”. Toimittaneet Nuutinen, P & Savolainen, E. Joensuun yliopisto, Savonlinnan opettajankoulutuslaitos. Www-dokumentti. Saatavilla <http://sokl.joensuu.fi/juhlakirja/15UllaH.htm> luettu 2.8.2011.

Härkönen, U. 2003. Mitä termit varhaiskasvatus ja esiopetus tarkoittavat? Joensuun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia N:o 86. Www-dokumentti. Saatavissa <http://sokl.joensuu.fi/harkonen/verkot/tutkimus2003.pdf> luettu 2.8.2011.

Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P. 2011. Sosiaalityön käsikirja. Kolmas, uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma oy.

Kansanterveyslaki 28.1.1972/66.

Kunnallisen päivähoiton vaihtoehdot. Selänne. Www-sivu http://www.selmane.net/lastenhoidon_tuet luettu 3.2.2011

Laki lasten päivähoidosta 19.1.1973/36.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 29.4.2005/272

Laki yksityisten sosiaalipalvelujen valvonnasta 9.8.1996/603

Lapsen hyvä arki -hanke. Sosiaalikallega. Www-sivu
<http://www.sosiaalikallega.fi/kaste/pohjois-pohjanmaa-lapsen-hyva-arki> luettu 3.2.2011.

Lastensuojelu. 2011. Sosiaali- ja terveysministeriö. Www-dokumentti. Saatavissa
http://www.stm.fi/lapset/palvelut_perheille/lastensuojelu Luettu 28.12.2011.

Lastensuojelupalvelut. Selänne. Www-sivu
http://www.selmane.net/menu_description.asp?oid=18744&menu_id=18744&menupath=17849,18744#18744 luettu 14.6.2011

Lehto, K. 2009. Suomen änkyttäjien yhdistys ry:n tuottamien esitteiden levittäminen kohderyhmille. Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Www-dokumentti
<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/7351/Katri%20Lehto.pdf?sequence=1>.
 Luettu 1.1.2012.

Leppiman, A. 2010. Arjen elämyksiä – Leiri- ja elämispohjainen Arkipäivät-perhepalvelu sosiaalisen kokemuksen tuottajana. Väitöskirja, Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

LTO:n tehtäväkuva 2005. Lastentarhanopettajaliitto. Hyväksytty 1.3.2005.

Mäntylä M & Norrgård E-L. 2009. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen tuen tarve integroidussa päiväkotiryhmässä. Opinnäytetyö, Vaasan ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala. Www-dokumentti. Saatavilla
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/4978/mari_mantyla%20eevaliisa_norrgord.pdf?sequence=1 luettu 6.11.2011.

Mäntylä, S. 2005. Laatu lasten päivähoidossa 2004 - Kuinka laatuvaatimukset ja -tavoitteet toteutuvat päivähoidossa? Tampereen kaupunki. Kasvatus- ja opetustoimialan raporttisarja 1/2005. Www-dokumentti. Saatavilla
<http://www.tampere.fi/tiedostot/54MKYQoyd/laatu04.pdf> luettu 14.9.2011.

Neuvolapalvelut. 2011. Selänne. Www-sivu <http://www.selmane.net/neuvola>. Luettu 4.2.2011.

Neurolat. 2011. Sosiaali- ja terveysministeriö. Www-dokumentti. Saatavissa
http://www.stm.fi/sosiaali_ja_terveyspalvelut/terveyspalvelut/perusterveydenhuolto/neurolat.
 Luettu 14.6.2011.

Palenius, N. 2009. Avoimen päiväkotitoiminnan kehittäminen monikulttuurisesta näkökulmasta. Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Www-dokumentti.
http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/5623/Palenius_Nina.pdf?sequence=1
 luettu 1.1.2012.

palveluohjaus.fi. Sosiaalipalvelujen arviointiryhmä FinSocin koordinoiman Palveluohjauksen ohjelman verkkosivut. Sivut toimittanut erikoistutkija Kaija Hänninen.

Perheen määritelmä. 2011. Tilastokeskus. Www-sivu <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/perheasema/001-1983/kuvaus.html> luettu 21.11.2011.

Peruspalvelukuntayhtymä Selänne. Www-sivu <http://www.selanne.net/index.asp>. Luettu 3.2.2011.

Puheterapia. Selänne. Www-sivu <http://www.selanne.net/Puheterapia> luettu 14.6.2011

Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2004:14. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena. Opas työntekijöille. Helsinki, 2004. Www-dokumentti. Saatavissa http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3578.pdf&title=Lastenneuvola_lapsiperheiden_tukena_fi.pdf. Luettu 15.6.2011.

Suoranta, J. 2004. Palvelut paremmiksi yksilökohtaisella palveluohjauksella? - Diskurssianalyttinen tutkimus paikallisesta sosiaali- ja terveystieteiden laitoksen toiminnan kehittämiseksi. Pro gradu –tutkielma, Tampereen yliopisto, terveystieteiden laitos. Www-dokumentti. Saatavilla <http://www.sosiaaliportti.fi/File/bebe90f0-462b-499c-b240-c7691c6df760/graduSuoranta.pdf> luettu 11.10.2011.

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 28.5.2009/380.

Vilka, H & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Väisänen, T. 2006. Ryhmis – Ryhmäperhepäivähoito tänään. Helsinki: Tammi.